

DOI 10.54596/2309-6977-2022-1-33-39

ӘОЖ 811.112

ҒТАМА 16.21.25

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ТІЛДІК ДАҒДЫЛАРЫН ӨЗДІК ЖҰМЫСТАРЫ АРҚЫЛЫ ДАМУ

Абдуова Б.С.¹, Төлешева Г.Қ.²

¹Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

²М. Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан университеті, Петропавл, Қазақстан

Аннотация

Жоғары оқу орындағы орыс топтарына жүргізілетін қазақ тілі курсының өзіндік ерекшелігі болады. Мектеп бағдарламасынан меңгеріп келген тілдік дағдыларын ары қарай дамытып, өз бетінше жетілдіру қажеттілігі туындайды. Орта деңгей, ортадан жоғары деңгей нәтижелеріне қол жеткізу маңызды біліктілікті талап етеді. Тілді игерудегі оңтайлы тәсілдердің біразы білім алушыларға оң ықпал етеді. Шығармашылыққа бейімдей отырып оқыту – қазіргі жастардан талап етілетін тілдік сауаттылықтың бір көрінісі. Бұл өзінің жүйелілігінің, мақсаттылығының нәтижесінде пәннің оқытылу сапасына тікелей әсер ете алатындығымен, студенттің білімі мен білік деңгейін анық та дәл көрсететіндігімен, бағалауға оңтайлылығымен, студент бойындағы түрлі құзыреттердің қалыптасу дәрежесі мен оның болашақтағы даму мүмкіндіктерін белгілеуге бағыт бере алатындығымен ерекшеленеді. Сонымен қатар танымдық, тәрбиелік, ақпараттық тапсырмаларды да өздік жұмыс ретінде жүйелі бере отырып, қазақ тілін жетік білуге ынталандыра аламыз. Бұндай тәсілдер өзгетілді дәрісханадағы қазақ тілін меңгертуде студенттерінің ақыл-ойын және қазақша ойлауы мен сөйлеу мәдениетін тәрбиелеу, тұлғалық қабілеттерін қалыптастыру бағытында қолданудың маңызы зор.

Түйінді сөздер: өздік жұмыс, тапсырма түрлері, оқыту технологиясы, сыни ойлау, тұлғалық бағалау өлшемдері.

РАЗВИТИЕ ЯЗЫКОВЫХ НАВЫКОВ СТУДЕНТОВ ЧЕРЕЗ САМОСТОЯТЕЛЬНУЮ РАБОТУ

Абдуова Б.С.¹, Төлешева Г.Қ.²

¹Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан

²Северо-Казахстанский университет им. М. Козыбаева, Петропавловск, Казахстан

Аннотация

Курс казахского языка, проводимый в высших учебных заведениях для русских групп, имеет свою специфику. Возникает необходимость в дальнейшем развитии и самостоятельном совершенствовании языковых навыков, усвоения школьной программой. Достижение результатов среднего уровня, выше среднего требует серьезной квалификации. Некоторые из оптимальных подходов к овладению языком оказывают положительное влияние на обучающихся. Творческое адаптивное обучение – одно из проявлений языковой грамотности, востребованной современной молодежью. Она характеризуется тем, что в результате своей системности, целенаправленности может оказывать непосредственное влияние на качество преподавания предмета, четко и точно отражает уровень знаний и умений студента, оптимизирует оценку, дает направление на определение степени сформированности различных компетенций у студента и развитие его возможностей в будущем. Мы также можем мотивировать к совершенному знанию казахского языка, системно предоставляя в качестве самостоятельной работы познавательные, воспитательные, информационные задания. Такие подходы имеют большое значение для овладения казахским языком в аудитории с другими языками в направлении воспитания у студентов ума-разума, культуры казахского мышления и речи, формирования личностных способностей.

Ключевые слова: самостоятельная работа, виды заданий, технология обучения, критическое мышление, критерии оценки личности.

DEVELOPING STUDENTS' LANGUAGE SKILLS
THROUGH INDEPENDENT WORKAbduova B.S.¹, Tulesheva G.K.²¹*L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan*²*Manash Kozybayev North Kazakhstan university, Petropavlovsk, Kazakhstan*

Abstract

The Kazakh language course conducted in higher educational institutions for Russian groups has its own specific. There is a need for further development and independent improvement of the language skills acquired within the framework of the school blueprint. Achieving average-level, above-average results requires serious qualifications. Some of the optimal approaches to language acquisition have a positive impact on students. Creative adaptive learning is one of the manifestations of language literacy requisite by modern youth. It is characterized by the fact that, as a result of its consistency, purposefulness, it can have a direct impact on the quality of teaching the subject, clearly and accurately reflects the level of knowledge and skills of the student, optimizes the assessment, gives direction to determine the extent of shape of various competencies of the student and the development of his capabilities in the future. We can also motivate to perfect knowledge of the Kazakh language by systematically providing cognitive, educational, informational tasks as independent work. Such approaches are of great importance for acquisition the Kazakh language in the audience with other languages in the direction of educating students of the intelligence and mind, the culture of Kazakh thinking and speech, the formation of personal abilities.

Keywords: independent work, types of tasks, learning technology, critical thinking, identity assessment criteri.

Кіріспе

Бүгінгі таңда жеке тұлғаны емес, оның даму үдерісін басқару қажеттігі айқындалып отыр. Оқу үдерісін жаңаша ұйымдастыру білім алушылардың зияткерлік деңгейін, сабаққа деген ынтасы мен белсенділігін, өз ойы мен көзқарасын, жас өскелең ұрпаққа тән сыни ойларын, жаңаша білім бағдарын қалыптастыруға ықпал ете алады. Соның ішінде студенттің өзіндік жұмыстарын бақылауға және электронды түрдегі ақпаратпен жұмысты атқарудың дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Қазақ тілін оқытудағы жаңашылдықтың талабы жоғары болса, ана тілін тереңнен түйсінетін, сан қырлы оралымдарды орнымен қолданатын, әдеби норма ережелерін бұзбайтын, тілге жанашыр жастар көбейері сөзсіз. Жоғары оқу орнына түскен студенттердің қазақ тілін ары қарай дамыта түсуі үшін оқытушының беретін тәлімі ерекше маңызды болатыны белгілі. Оқытушы білім алушыларды мәтіндермен жұмыс, көркем әдебиеттерден алынған үзінділерді шығармашылықпен оқып, түйсіну, танымдық-ақпараттық мәтіндерді меңгерту, мемлекеттік тілде еркін және сауатты жазуға төселдіру, аударма жұмыстарына дағдыландыруға тиісті. Сабақ барысында пайдаланылатын мәтіндер баспасөз материалдарынан, көркем әдебиеттен таңдалынып, ықшамдалып алынғаны жөн. Сол секілді «Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері» [1], «Қазақ тілі және ұлттық құндылықтар» [2], «Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі: 50 мыңға жуық сөз бен сөз тіркесі» [3], «Әссе түрлері» [4] және Онлайн ресурстар: kaz-tili.kz, www.sozdik.kz, www.soylem.kz, tilalemi.kz, emle.kz, terminkom.kz, atau.kz бағдарламалық жасақтамаларды үйлесімді пайдаланса, білім алушыларға айтарлықтай септігін тигізеді.

Зерттеу әдістемелері. Бұл мақалада өздік жұмыстың тіл үйренушіге әсер етер оң ықпалын талдай келе, салыстыру, талдау, жинақтау, баяндау, тұжырымдау әдістеріне

жүгіндік. Бұл тәсілдер тілдік құзыреттілікті меңгеруге сеп бола отырып, студенттің өз пайымын жасауға да жетелейді. Айталық, нақты бір тақырып берілді. Соған орай өтілген сабақтың мазмұнына қатысты материал көбірек беріліп, қысқаша орысша-қазақша сөздігін де ұсыну қажет. Оқытушылар қазақ тілінің грамматикасын міндетті түрде коммуникативті жағдаятта қолдана білуіне бағыттай оқытуы керек. Қазақ тілін сауатты, мәдениетті меңгеруге көркем мәтіндер үлкен ықпал етеді. Сондықтан да таңдап алынатын мәтіндердің сапасына ерекше мән беру керек. Ондай мәтіндер еліміздің мәдениеті мен рухани байлығын дәріптейтін, жас ұрпақты отансүйгіштікке, қазақ ұлтын сыйлауға жетелейтін мазмұнда болуын естен шығармау керек.

Зерттеу нәтижелері. Жоғары оқу орнында қазақ тілі сабақтарының берілетін сағаты айтарлықтай көп емес. Бар-жоғы бір жылдық (аптасына үш сағат) оқу курсына тіл меңгеруде жақсы көрсеткішке ие болатын жастарды қалай қалыптастыруға болады? Ол үшін оқытушы тарапынан жүйелі тапсырма, дамытушы әдістер, кері байланыс тұрақты болуы шарт. Бәріміз білетіндей, білім алушы алдымен өзінің жадындағы сөздерді, сөз тіркестерін және тұрақты тіркестерді айтылымға сәйкес іріктеп алатыны белгілі, яғни орыс тілді студент ең алдымен өз санасында аударуға ыңғайлы, мағынасын білетін сөздерді «бейнелеп» алып, соларды кезекпен жарыққа шығарады. Аударма болсын, қажетті лексикалық мәтін болсын, олар қашан да қазақ мәдениетін, ұлттық құндылықтарымызды дәріптейтін, жастар бойындағы ізгі қасиеттерді қалыптастыратын бағытта болуы тиіс. Өзге жат мәдениетке жөнді-жөнсіз иіле беруден аулақ болуға тиіспіз. Мысалы, әлем классиктерінің шығармаларынан үзінді алынды делік. Алдымен Абайдың шағын ғана өмірбаянына қосып, тәлім-тәрбие бағытындағы қара сөздерінен үзінді алынуы керек. Ондағы кейбір сөздердің синонимдерін, не болмаса қазақша-орысша сөздігін беру қажет. Бұдан кейін «Абай жолы» эпопеясынан Абайдың Біржан салмен кездесіп, ән тыңдаған тұстарынан ба, әлде жастарға ұлағат айтатын танымал қанатты сөздерінен бе, көңіл-күй толқыныстарынан сыр шертетін тұстарынан ба, қалай да студенттерді қызықтырып, ұлтқа деген құрметін туғызатын мәтіндерге басымдық беру ескерілуі керек. Мысалы, сіз «Абайдың бес қарасөзін оқыңыз, өзіңізге ерекше ой салған пікірлерін есте сақтаңыз. Алдағы аптада ұлағат туралы пікірталас болады. Соған айтар ойларыңызды ортаға саласыздар, талқылаймыз» деп тапсырма беріңіз. Білім алушылар сол ойталқыға өз көзқарасымен келеді, пікір айтады, ой түйеді, қазіргі заманмен үйлесімі бар ма, жоқ па, ол жағын да зерделейді. Демек, оқытушы ретінде сіздің бағыт беруіңіз олардың ішкі дамуына ықпал етері сізсіз.

Әрине, бір топта тілді әр түрлі деңгейде меңгерген студенттер болатыны заңды. Сондықтан ұсыналар тапсырмалар жеңілден күрделіге қарай ұстанымына сәйкес болғаны жөн әрі оларды даяр күйінде емес, шығармашылық ойлауды қажет ететін проблемалық тапсырмалар ретінде беру қажет.

Қатысымдық мақсатқа құрылуына байланысты мәтіндер көркем шығармалардан алынған үзінділермен толықтырылатыны назардан тыс қалмау керек. Орыс тілді аудиторияда қазақ тілін оқытуда қойылатын басты талаптар ретінде: қазақ тілінде кез-келген тақырыпта еркін сөйлеу; қазақ тілінде сауатты жазу әдет-дағдыларын қалыптастыру; мамандыққа сәйкес білімді игеріп, қазақша тілдесу деңгейінде сөйлесе білуге мүмкіндік жасау және оны ары қарай дамыту; қазақ тілінде ауызекі тілде дұрыс сөйлесуге, оқылым мен айтылымға төселту; тіл үйренушінің жалпы тұлғалық әдебін, шығармашылыққа бейім болмысын, сауаттылыққа мән беретін жас тұлға деңгейіне көтеру; қазақ елінің тарихы мен мәдениетін ұлттық деңгейде таныту; ұлттық ерекшелікке мән беріп, құрметтеуге бағыттау әрекеттері жатады. Осы талаптар қағаз

жүзінде ғана емес, оқытушының шынайы ниетіне сәйкес жүзеге асса, қазақ тілінің мәртебесі аса түсеріне дау жоқ. Сонда он бір жыл мектепте қазақ тілін оқып, шала-пұла сөйлеп келетін, қазақ тілінен бестік бағаны алуды оңай көретін балалардың санасы бір серпілер еді.

Жоғары оқу орындағы орыс топтарына жүргізілетін қазақ тілі курсының өзіндік ерекшелігі болады. Мектеп бағдарламасынан меңгеріп келген тілдік дағдылары мәтіндер арқылы дамытылғаны жөн. Ең алдымен ғылыми стильге негізделген коммуникативтілігін қазақ тілінде қолдана білуі, оған қоса танымдық, ақпараттық, ғылыми мақалаларды оқып, талқылай алудағы біліктілігін өз бетінше жетілдіріп отыруы керек. Студенттер мақаладағы басты ойды, көтерілген мәселені, өзектілікті, автордың оқырманға жеткізгісі келетін негізгі пікірін, түйін сөздерді, осы тақырыпты ашар әдебиеттерді де оқып, түйсінуі тиіс. Сол мәтінде көрсетілген ақпараттың түпкі себебін, автордың айтпақ ойын, өмірге орайлас мазмұнын анықтап, қорытындыны сараптай білуге, оң мен теріс жағдаяттарды ажыратуға және өз қажеттілігіне жұмсауды үйренуі шарт. Осылайша білім алушылар қазіргі заман ағымынан қалыспай, өзіндік ізденісін жетілдіруге, ақпараттық-технологиялық дәуірдегі ішкі «мен» деп аталатын болмысын дамытуға, шын мәніндегі қазақ елінің білімі мен мінезі келіскен жастары болуға ұмтылғаны жөн.

Шығармашылыққа баулитын тапсырмалар студенттердің қызығушылығын тудыратындай болуы шарт. Мысалы, сабақ басталар алдында оқытушы аптадағы ең маңызды деген жаңалықты топтан сұрауына болады. Біреулері спорттағы жаңалықты, екіншісі әлемдегі экологияны, тағы біреуі еліміздегі валюта бағамының көтерілгенін (немесе төмендегенін), тағы бірі саяси хабарларды айтып беруі мүмкін. Сондай кездерде оқытушы өзі маңызды деп санаған бір жаңалықты бастап, ары қарай топ студенттеріне жалғастыруды тапсырып, бірін бірі қайталамауын, өзіндік ойын айтуына мүмкіндік беруі керек. Қызықты, танымдық тапсырмалар белгілі бір нәтижеге қол жеткізуге бағытталған проблемалық ізденушілік, ғылыми мақсатты, өзіндік көзқарасты, дұрыс пайым жасауды талап етеді. Бұл тәсіл студенттердің тілді меңгерудегі ынталылық пен өзіндік ой қорыту, топ арасында белсенді болу, ақпаратты дұрыс сараптай білуіне жағдай жасайды. Үлгі ретінде мынадай мәтін алайық:

«Стивен Хокинг – адамзат баласының біз өмір кешіп жатқан дәуіріндегі ұлы перзенттерінің бірі. Оның тіршілікке деген құштарлығы еріксіз таң қалдырады және жаныңа жігер береді. Денесінің жартысынан көбін қозғалта алмайтын Стивен дауыстап сөйлей де алмайды. Ғұмырының үлкен бөлігін орындыққа таңылумен өткеріп келе жатқан данышпан физик «Менің қысқа тарихым», «Уақыттың қысқаша тарихы» атты кітаптарын семіп қалған саусақтарына қарындаш қыстырып, жазып шыққан. Ол бұл кітаптарында ғаламшар ғұламаларын ғасырлар бойына толғантып келе жатқан және адамның ақылы жете бермейтін астрофизика құпиялары жайында бұрын-соңды еш пенде айтпаған, бірде бір ғалым ашпаған жаңалықтар берген.

Стивен аз ғана жылдың мөлшерінде әлемнің ірі университеттерінің оқу бағдарламаларын үйінде отырып-ақ зердесіне сіңіре білген. Жетпіс жастан асқан Стивен Хокинг ғарыш ғаламына үйінде отырып шолу жасайды. Өз бөлмесіне орнатылған аспан әлемін зерттеу құралдары арқылы алыс ғарыштарға көз салып, дауыс синтезаторларының жәрдемімен сөздерін таспаларға жазумен айналысады. Данышпан физиктің ең басты зерттеу нысаны – адамзат баласы үшін жұмбақ күйінде қалып келе жатқан біздің Күн жүйесінен және жақын галактикалардан да тыс жатқан қара

құрдымдар (черная дыра) және адамзаттың өзге ғаламшарларға болашақта қоныс аудару мүмкіндіктері.

Жер бетіне сыймай, өзара қырқысулардан көз ашпай, тіршіліктегі аз ғана өлшеулі ғұмырларын айтыс, тартыстармен өткізіп жүрген адамдарға ұлы данышпан физиктің таң қалатын жөні бар.

– Адамзаттың Жаратушы сый еткен ғаламшары – жер бетіндегі ғұмыр сүруінің қалпына қарап қарным ашады. Олар Жер-анасын сыйламайды. Адам тойымсыз пиғылдан туған әрекеттерімен енді өзінің ғана емес, планетадағы тіршілік түрлеріне, жан иелеріне де қатер төндіре бастады. Сондықтан, жасыл планетамыз енді он ғасырдан соң ресурстарын тауысады. Содан соң, алыс болашақтағы ұрпақтарымыз басқа планеталарға қоныс аударуға мәжбүр болады. Адам баласы енді ғылым мен оның жетістіктерін қазірден бастап Ай секілді жерге жақын, әрі мұзы бар көрші ғаламшарларға көшіп барудың қамына арнауы керек. Әйтпесе, келер замандарда адам уақыт кеңістігіндегі ғұмыр сүруін тоқтатады, – дейді ол.

Өйгілі физик жер ресурстарын сақтау, адамзаттың даму барысы, ғаламшарда болатын өзгерістер туралы ғажайып ойлар айтады. Оның тән мүмкіндігі шектеулі болса да, рухани, ой, білім мүмкіндігі орасан. Осындай ұлы тұлғаның қажымас қайратына еріксіз тәнті боласың» [5, 68].

Мәтінді оқып болған соң, сұрақты оқытушы емес, студенттер дайындасын. Себебі жүйелі, ойлы құрастырылған сұрақтар білім алушылардың тіл меңгеру дағдысына орасын ықпал етеді. Еркін сөйлейтін жастардың өзі сауатты дайындалған сұрақты жылдам құрастыра алмайды. Бұл тұста оқытушы «иә» немесе «жок» деп қана жауап беруге болатын сұрақ қойылмауын ескертуі керек. Жауап алынғаннан кейінгі тапсырма «Қазіргі әлем болмысы: жаһандық жылыну» деген ойталқы болсын. Бұл тұста түрлі қысқаша видеоларды назарға алуға, оларды көргеннен кейінгі ой түю, сыни пайым жасау дағдысын жетілдіруге мән берілгені жөн. «Стивен Хокинг болжағандай», «Ұлы ғалымның пайымдауынша», «Адамзатқа ескерткеніндей» деген сөздік оралымдарды қолдана білуіне де ерекше мән беру қажет. Студенттерден мәтіндегі қазақ халқына тән тілдік құрылымдарды жадына сақтау керектігі, солардың баламасы қандай болатыны айтылғаны абзал. «Семіп қалған саусақтар», «қара құрдымдар», «өзара қырқысудан көз ашпау», «өлшеулі ғұмыр», «қажымас қайрат» деген сөз тіркестерін қалай түсінгенін сұрап, қажет болса, таркытып түсіндіру де керек. Осындай тапсырмалар мен жаттығулар жүргізілгенде ғана өздік жұмыстың нәтижесі оң болады.

Қазіргі жастар әлеуметтік желіде көп уақыт өткізетіні жасырын емес. Олар еліктеп жүрген, үнемі көріп, тыңдайтын «тұлғалары» бар екені де аян. Олар көбіне блогерлер, өнер адамдары, танымал спортшылар, саяси қайраткерлер, тағы басқалар болуы мүмкін. Ал сіз қазақ халқының дарынды жастары туралы ақпарат жинауды тапсырыңыз.

Мысалы, топқа Димаштың отбасы туралы айтқан ойлары, оның әншілік дарыны, қазіргі қол жеткізген табыстары, алдағы жоспары туралы хабарды көру ұсынылды. Соны көргеннен кейін студенттер қандай ой түйді, нені түсінді, нені мақсат етті деген сұрақтарға жауап берсін. Оған қоса «қазақылық», «ұлтжандылық», «тектілік», «қарапайымдылық», «бекзаттық», «намысшылдық», «ілтипат», «шынайы болмыс» секілді көптеген сөздердің мағынасын түсіндіру, оны Димаш бойынан таба алды ма, егер «иә» деп жауап берсе, қандай мысалдар келтіруге болатынын сұрай отырып, дәлелдерге жүгіну керек. Осындай кешенді жұмыстар білім алушының өз көзқарасын сауатты, әдеби, толыққанды айта білуіне жетелейді.

Бүгінгі күні түрлі әлеуметтік желілердегі ақпаратты сараптай отырып, оқыту үдерісінде дұрыс қолдана білуге болады. «Білім беру үдерісін ақпараттандыру – жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу-тәрбие үдерісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарлатуды көздесе, білім беруді ақпараттандыру бұл танымдық іс-әрекетті қайта құру үшін және білімгерлердің интеллектуалдық мүмкіндіктерін күшейтуге арналған жағдайды құру мақсатында микропроцессорлық техника мен ақпараттарды тарату құралдарының, сондай-ақ осы құралдарға негізделген педагогикалық технологияның базасында ақпаратты жинау, өңдеу, тарату және сақтау әдістері мен құралдарын педагогикалық практикаға жаппай енгізу болып табылады» [6] деген пікір маңызын жоймайды.

Өздік жұмысқа эссе жазуды ұсынудың артықшылығы көп. Білім алушы нақты тақырып аясында ең алдымен ойын жүйелеп алуға, логикалық байланысты үзбеуге, тілдегі экспрессивті-эмоционалды сөздерді орнымен қолдануға, өз пайымы мен мазмұн бойынша қорытынды жасауға дағдылана бастайды. Мысалы, «Кішіпейілдіктен адам кішіреймейді» деген тақырыпта эссе жазу берілсін делік. Сіз үлестірме қағаздар арқылы мыналарды таратыңыз.

Тақырыптың мазмұнын ашатын жоспар құрыңыз.

Жоспар 3 бөлімнен тұрады:

1. Кіріспе – тақырып бойынша мәселе өзектілігі жазылады;
2. Тақырып мазмұнына сай негізгі ақпарат беріледі, өз ойы дәлелденеді;
3. Қорытынды тақырып бойынша ой түйіні жазылады.

Үлгі ретінде жоспар:

1. Алуан-алуан мінез бар
2. Отбасындағы татулық – жақсы тәрбие бастауы
3. Байлықтың түрі көп, ал мінез байлығы – ең асыл қасиет

Келесі тапсырма:

Жоспарға сәйкес эссе жазыңыз. Эссе мазмұнының логикалық желіде біртұтастықпен құрылуы үшін қыстырма құрылымдар мен шылаулар, тірек сөздер мен сөз тіркестерін пайдалану қажет.

Эссе жазу уақыты – 40-45 мин.

Эссе көлемі 30-35 сөйлемнен кем болмауы тиіс.

Тірек сөздер мен сөз тіркестері: «Бала тәрбиесі – бесіктен» дейді халқымыз, жақсы мінезді дәріптеп, жаман мінезді әжуалай білген, дүние байлығы – қолға ұстаған мұз, мінез байлығы – адам баласының ұмтылар биігі, кішіпейілділік пен тәкаппарлық, өр кеуде мен қарапайымдылық, адал достық мінезден туады, ұлық болсаң, кішік бол, шынайылық пен қарапайымдылық, жастарға үлгі, т.б.

Қыстырма құрылымдар: Әлбетте, неге десеніз, расында, ең алдымен, меніңше, сөз жоқ, олай дейтініміз, амал қанша, мүмкін.

Шылаулар: алайда, немесе, сол себепті, кейде, не болмаса, өйткені, біресе, әйтпегенде, ғана, тек, сондықтан, т.с.с.

Бұндай эссе түрлері білім алушыларға қазақтың көркем сөз үлгілерін бойына сіңіруге ықпал етіп қоймайды, сөз саптау, бейнелі ой мазмұнын құрауға да дағдыландырады. Себебі эссені жазу барысында мәтін құралады. Ал мәтін құрастыра білу дегеніміз – білім алушылардың сөйлеу икемділіктерімен қоса, көркем ойлау дағдысы дамыту.

Қорытынды

Ұсынылған ойларымызды түйіндей айтқанда, оқытуды өздік жұмыстарды шығармашылықпен меңгеруге баули отырып ұйымдастыру – бұл өзін-өзі тілдік дамыту және білімді тиянақты меңгеру деңгейін көтеру. Тұлғаны дамытуға бағытталған қазіргі заманғы білім беру жастардың әлеуметтік-мәдени және рухани қажеттіліктеріне орай бейімделеді. Қазақ тілін оқытудағы әдіс-тәсілдер, тілді терең игерту талабы жоғары болса, оны меңгергендер қатары көбейсе, онда ана тіліміздің ғасырлардан ғасырларға жалғасып келе жатқан ғажайып сөздік мұрасы, лексикалық қоры, поэтикалық тіркестері, қанатты сөздері, астарлы мазмұны, шешендік өнері, тіл тазалығы, барлығы да білімпаз жастарға асыл мұра боп қала берері сөзсіз.

Әдебиет:

1. Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Ортадан жоғары деңгей. Жалпы меңгеру/ Қазақстан Республикасының мемлекеттік стандарты. – Астана: ҚРБҒМ «Б. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы» мемлекеттік қазыналық кәсіпорны, 2014. – 28 бет.
2. Қазақ тілі және ұлттық құндылықтар. Кешенді оқу құралы. 1, 2, 3, 4 кітап. - Алматы: Еверо, 2018.
3. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі: 50 мыңға жуық сөз бен сөз тіркесі / жалпы ред. басқ. Т. Жанұзақов. – Алматы: Дайк-Пресс, 2008. – 968 б.
4. Ернарарова З.Ш. Эссе түрлері. – Алматы, 2019. – 80 б.
5. Аупбаев Ж. Бізге беймәлім бейнелер. Алматы, 2000.
6. <https://melimde.com/bilim-berudegi-aparatti-tehnologiyalar.html>.

Әдебиет:

1. Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Ортадан жоғары деңгей. Жалпы меңгеру/ Қазақстан Республикасының мемлекеттік стандарты.– Астана: ҚРБҒМ «Б. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы» мемлекеттік қазыналық кәсіпорны, 2014. – 28 бет.
2. Қазақ тілі және ұлттық құндылықтар. Кешенді оқу құралы. 1, 2, 3, 4 кітап. – Алматы: Еверо, 2018.
3. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі: 50 мыңға жуық сөз бен сөз тіркесі /жалпы ред.басқ. Т. Жанұзақов. – Алматы: Дайк-Пресс, 2008. – 968 б.
4. Ернарарова З.Ш. Эссе түрлері. – Алматы, 2019. – 80 б.
5. Аупбаев Ж. Бізге беймәлім бейнелер. Алматы, 2000.
6. <https://melimde.com/bilim-berudegi-aparatti-tehnologiyalar.html>.